

In Darfur komt een genocide stap voor stap dichterbij. Gaat de gruwelijke geschiedenis zich herhalen?

Achtergrondartikel uit het ND, door [Joost Bastmeijer, Erik Verwiel en Fleur de Weerd / vk](#), maandag 19 juni 2023

Terwijl de blik van de wereld veelal gericht is op de gevechten in de Soedanese hoofdstad Khartoem, ontspoord het geweld in de westelijke regio Darfur. Gaat de gruwelijke geschiedenis zich herhalen in dit gebied?

Een Soedanese vluchteling is met landgenoten bij Koufroun de grens met Tsjaad overgestoken, waar ze wacht op voedselhulp. Beeld afp / Gueipeur Denis Sassou

Iedere dag komen er weer nieuwe getraumatiseerde vluchtelingen uit Darfur aan in buurland Tsjaad. Met name vrouwen, jonge kinderen en ouderen, ziet Audrey van der Schoot van Artsen zonder Grenzen. 'Ze vertellen over plunderingen, ontvoeringen en moord door gewapende groeperingen in hun dorpen.'

Mannen en jongens vanaf een jaar of 10 zijn er niet bij. Zij worden tegengehouden, vertelt het missiehoofd van de hulporganisatie aan de telefoon vanuit de Tsjadische hoofdstad Ndjamena. 'Waarschijnlijk worden ze geronseld om te vechten', denkt ze.

Kees Ton van Stichting Vluchteling zag de witte tent die dient als laatste checkpoint van de Arabische milities in de verte liggen, toen hij vorige week een vluchtelingenkamp in Koufroun op nog geen 500 meter van de grens met Soedan bezocht. 'Dit zijn vaak dezelfde gewapende groepen die deze mensen - meestal zwarte niet-Arabische Soedanezen - uit hun huizen hebben gejaagd of hun bezittingen hebben geplunderd.'

'Gevluchte vrouwen krijgen nauwelijks contact met de mannen die zijn achtergebleven.'

De mannen die toch proberen te vluchten, worden door de Arabische milities tegengehouden. Sommige vrouwen worden gefouilleerd, aangerand of apart genomen en verkracht, vertelt Ton. De mensen die wel door mogen, moeten alles afstaan wat ze nog bij zich hebben. 'Zelfs matrassen, muskietennetten en keukengerei. Als ze bij ons komen, hebben ze bijna niets meer. Soms alleen wat hooi en een ezel.'

humanitaire crisis

Sinds midden april is het oorlog in Soedan. Terwijl de wereldwijde aandacht gericht is op de gevechten tussen twee legers in de hoofdstad Khartoem, ontwricht het geweld ook Darfur, de regio waar zich in 2003 een genocide voltrok, die door de Verenigde Naties 'de ergste humanitaire crisis ter wereld' werd genoemd.

Volgens de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR zijn er sinds de uitbraak van de oorlog al 166.000 mensen uit deze regio naar Tsjaad gevlucht. Honderden zouden zijn gedood bij de gevechten tussen het Soedanese leger onder leiding van president Al-Burhan en het paramilitaire leger RSF van zijn opponent Hemedti.

Journalisten en buitenlandse waarnemers zijn er in Soedan nauwelijks, telefoon- en internetverbindingen werken al drie weken niet meer. En dus zijn hulporganisaties voor hun informatie vooral afhankelijk van getuigenissen van vluchtelingen.

Wat de hulpverleners iedere dag van de gevluchte Darfuri's horen, stemt hen somber. 'Het doet veel denken aan twintig jaar geleden', aldus Kees Ton. 'Het heeft er alles van weg dat het geweld zich langs dezelfde etnische lijnen voltrekt als toen.'

'Veel groepen lijken te willen profiteren van de chaos en vereffenen oude rekeningen.'

Van oudsher is Darfur een regio waar verschillende etnische en religieuze groepen wonen, die al decennialang tegen elkaar worden uitgespeeld. Sinds de onafhankelijkheid in 1956 hebben vooral Soedanezen uit de Nijlvallei het voor het zeggen in het Noordoost-Afrikaanse land. Dat leidt tot spanningen tussen Arabische veehoudende nomaden en de zwarte niet-Arabische bewoners, bijvoorbeeld mensen van de Masalit-stam: moslims die Masalit spreken en van landbouw leven.

In 2003 kregen diverse zwarte rebellengroepen het aan de stok met het Soedanese leger omdat ze vonden dat dictator Omar Al-Bashir de regio wilde 'arabiseren'. Om die opstand de kop in te drukken (en in het zadel te blijven) stuurde de dictator de Arabische Janjaweed-milities op de Soedanese opstandelingen af.

De Janjaweed - 'gewapende mannen te paard' - hielden vreselijk huis. Hele dorpen werden uitgemoord, vrouwen verkracht, huizen geplunderd en platgebrand. In het geweld tussen verschillende groeperingen kwamen tussen 2003 en 2006 meer dan 300.000 Soedanezen om.

sluimeren

Hoewel het geweld uiteindelijk werd beteugeld met vredesakkoorden en een VN-vredesmacht, is het altijd blijven sluimeren. Al-Bashir en meerdere kopstukken van de milities worden nog altijd gezocht door het Internationaal Strafhof in Den Haag, dat hen wil veroordelen voor oorlogsmisdaden, genocide en misdaden tegen de menselijkheid.

De lokale rebellengroepen zijn nooit ontwapend, duizenden vluchtelingen durfden de kampen aan de grens nooit te verlaten en de Janjaweed bleven aanwezig in Darfur. De situatie in Darfur bleef hierdoor sluimeren, zeggen analisten. Er was zo veel oud zeer, dat er maar weinig nodig was om het conflict opnieuw te laten ontvlammen.

Al voor de gevechten in Khartoem losbarstten, half april, zagen Darfuri's hoe de mannen van de RSF, duidelijk herkenbaar aan hun zandkleurige uniformen, in Al-Fashir (de hoofdstad van Noord-Darfur) een aanval voorbereidden op posities van het Soedanese leger.

dodelijke etnische botsingen

Sommige analisten denken dan ook dat de oorlog eigenlijk in Darfur is begonnen, maar dat is lastig te verifiëren. Wat wel zeker is, is dat er sinds midden april honderden burgers zijn gedood in de regio, vooral in de hoofdstad van West-Darfur, El Geneina. Bewoners van die stad meldden op sociale

media dat op 24 april het geweld in de stad losbarstte. Milities stalen hulpmiddelen uit ziekenhuizen en staken gebouwen in brand.

Ook een schoolterrein waar de westerse hulporganisatie Save the Children ontheemden uit eerdere conflicten opving, werd verwoest. Het geweld hield volgens bewoners dagen aan. Diverse delen van de stad - overheidsgebouwen, markten, scholen, ziekenhuizen - gingen in vlammen op, zo is te zien op satellietbeelden. De VN noemden die clashes 'dodelijke etnische botsingen'.

De Janjaweed-milities uit Darfur werden in 2014 door dictator Al-Bashir - die na de genocide als leider van Soedan was aangebleven - samengevoegd tot een nieuw leger: de Rapid Support Forces (RSF). Aan het hoofd stelde de dictator een van de beruchtste strijders: Mohamed Hamdan Dagalo, ook wel bekend als Hemedti.

Hoewel de strijders door het Westen werden gezocht wegens oorlogsmisdaden, werden ze door Al-Bashir beloond voor hun deelname aan de genocide. De paramilitairen kregen landbouwgrond, een goudmijn en aandelen in banken. Ook daarna kreeg de RSF alle gelegenheid om verder te groeien. Zo kreeg de militie een belangrijke rol in het tegenhouden van migranten die via Soedan naar Europa wilden en werden duizenden RSF-soldaten naar de frontlinie in Jemen gestuurd om tegen ruime vergoeding te vechten tegen Houthi-rebellen.

Een strijder van de Janjaweed ('gewapende mannen te paard') in Darfur. - Beeld ANP / Panos Pictures

Maar ook het reguliere leger was blijven bestaan, onder leiding van een andere machtige generaal: Abdel Fattah al-Burhan. Toen het volk zich tegen de dictator keerde, besloten beide generaals samen te werken. In 2019 zetten ze dictator Omar Al-Bashir af, twee jaar later zetten ze gezamenlijk de interimregering van burgers die de weg naar vrije verkiezingen zou vrijmaken af en werd Al-Burhan president.

Onder internationale druk werd besloten dat de RSF zou moeten opgaan in het reguliere leger, maar de machtsdeling leidde tot spanningen. En in april dit jaar namen Al-Burhan en Hemedti de wapens tegen elkaar op.

Sinds de geweldsuitbarsting van eind april verschijnt er weinig beeld uit El Geneina. Telefoon- en internetverbindingen liggen eruit. Mensen die van de stad naar Tsjaad vluchtten, zo'n 25 kilometer verderop, vertelden aan een Soedanees radiostation dat El Geneina 'compleet is weggevaagd' door gewapende milities die worden ondersteund door RSF. Op een zeldzame video uit de stad die sinds afgelopen week rondgaat op sociale media is te zien dat er lichamen in de straat liggen. De milities zouden ook de weg tussen El Geneina en Tsjaad blokkeren en mensen die vluchten, neerschieten.

Vorige week bracht de RSF een video naar buiten waarin ze zegt dat ze het legerhoofdkwartier in Kutum, een van de grotere steden in de regio en een commercieel centrum, hebben overgenomen. Op satellietbeelden is te zien dat grote delen van de plaats Mestere, dat net als El Geneina vlak bij de grens met Tsjaad ligt, sinds eind mei in brand zijn gestoken.

Gebaseerd op wat hij hoort van vluchtelingen, denkt Kees Ton dat de RSF Kutum nog steeds heeft omsingeld, en dat de RSF inmiddels de facto de leiding heeft over West-Darfur.

‘De Arabische milities maken gebruik van de chaos in Khartoem om hier schoon schip te maken en af te rekenen met de Masalit, de zwarte niet-Arabische bevolking.’

Deze week meldde het Soedanese leger dat de gouverneur van de deelstaat West-Darfur is ontvoerd en vermoord door de RSF.

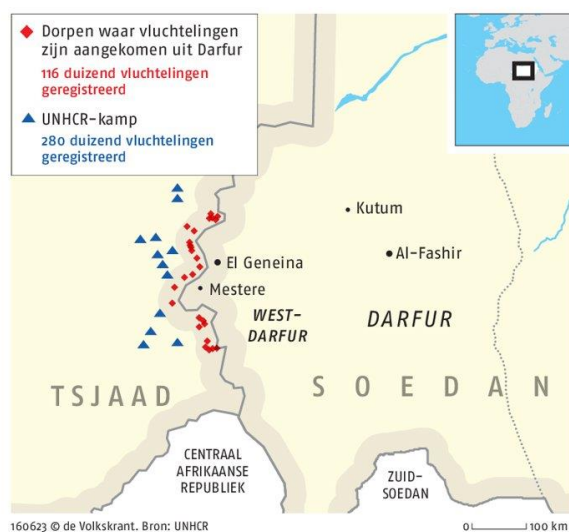
veel lijken

Diverse hulporganisaties hebben zich aan de grens van Tsjaad verzameld maar mogen het gebied niet in, vertelde Justine Muzik Piquemal van ngo Solidarités International aan de BBC. ‘Maar we moeten echt zo snel mogelijk humanitaire hulp gaan brengen. Wat we vermoeden aan te treffen: geen drinkwater, geen latrines, geen voedsel en veel lijken.’

Ton van Stichting Vluchteling heeft die verhalen ook gehoord. ‘Gevluchte vrouwen krijgen nauwelijks contact met de mannen die zijn achtergebleven. De mannen wilden blijven om hun eigendommen te beschermen en omdat ze wisten dat ze de grens niet over konden steken. Maar hun familieleden zijn bang dat ze zullen sterven van de honger of de dorst, als ze al niet worden vermoord.’

De kans dat het geweld wederom genocidale trekken krijgt, is aanwezig, zeggen hulporganisaties. Eigenlijk is het oude conflict nooit opgelost. Complicerende factor is dat er talloze milities en rebelligroepen in Darfur zijn, waarbij niet duidelijk is of ze zich hebben aangesloten bij een van de twee strijdende partijen. Hierdoor is de kans groter dat het in Darfur uitloopt op een burgeroorlog dan in hoofdstad Khartoem, denken verschillende Soedan-kenners.

VLUCHTELINGEN UIT DARFUR, SOEDAN

Het is een chaos van gewapende bendes, zegt Audrey van der Schoot van Artsen zonder Grenzen. ‘Veel groepen lijken te willen profiteren van de chaos die is ontstaan en vereffenen oude

rekeningen.' In de eerste weken zagen de hulpverleners dat de niet-Arabische bevolking het geweld vooral over zich heen liet komen, maar inmiddels hebben ook zij de wapens opgenomen, zegt Ton. 'Er is tot nu toe geen enkel signaal dat de situatie stabiliseert of verbetert. Eigenlijk lijkt die alleen maar te verslechteren.'

De Darfuri's in Tsjaad houden hun hart vast, aangezien er naar verwachting geen scenario is waarbij hun regio door de RSF zal worden ontzien. Als Hemedti wint in Khartoem zal de RSF die nieuwe macht ook gebruiken om meer grip en zeggenschap in Darfur te krijgen. De Arabische milities die zich nu al roeren, zullen dan grotendeels vrij spel krijgen. Als Hemedti de strijd in Khartoem verliest, is de kans groot dat de RSF zich terugtrekt naar Darfur.

Hoe groter de chaos in Darfur, hoe groter de kans op een herhaling van het etnisch geweld dat velen zich nog maar al te goed kunnen herinneren.

met medewerking van Titus Knegtel

<https://www.nd.nl/nieuws/buitenland/1179800/in-darfur-komt-een-genocide-stap-voor-stap-dichterbij-gaat-de#/reader>